EBÛ İSHÂK-I SA'LEBÎ

Nişâbûr'da yetişen tefsîr ve fıkıh âlimlerinin büyüklerinden. İsmi, Ahmed bin Muhammed bin İsmâil es-Salebi'dir. Künyesi Ebû İshâk'dır. "Salebi" lakabı ile meşhûr oldu. Nişâbûr'da doğdu. Tefsîr, kırâat, hadîs, târih, Arab dili ve edebiyatı ilimlerinde büyük bir âlimdir. Vâ'iz idi. "Keşf ve Beyân" adında büyük bir tefsîr kitabının sahibidir. Çok hadîs-i şerîf ezberlemiştir. 427 (m. 1035) senesi Muharrem ayında, Nişâbûr'da vefât etti.

Şafiî mezhebinde büyük bir âlim olan Sa'lebi, Kur'ân-ı kerîm ilimlerinde zamanının bir tanesi idi. Peygamberlerin kıssalarını bildirmekte büyük bir İmâm, lügat ilminde hafız ve Arab edebiyatı ilimlerinde derin bir âlimdi. Bunun için lügat, târih ve edebiyat ilimlerinde zamanının İmâmı sayılmıştır. O, Ebû Tâhir Muhammed bin Huzeyme'den ve Ebû Muhammed Muhalledî'den, Ebû; Bekr bin Hâni'den, Ebû Bekr bin Mihrân el-Mukrî'den ve daha birçok âlimden ilim alıp, hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir. Kendisinden de; Ebü'l-Hasen Ali bin Ahmed bin Muhammed el-Vâkıdî ve birçok âlim ilim aldılar hadîs-i şerîf rivâyetinde bulundular.

Abdülgâfir bin İsmâil el-Fârisî, "Siyâk-ı Târih-i Nişabûr" adındaki eserinde, Sa'lebî'yi överek diyor ki, "O, ilimdeki nakilleri doğru olan ve kendisine her bakımdan güvenilen bir âlimdir. O, Ebû Tâhir bin Huzeyme'den ve İmâm Ebû Bekr bin Mihrân el-Mukrî'den hadîs alıp rivâyette bulundu. Çok hadîs-i şerîf ezberledi ve çok âlimden ilim aldı."

İbn-i Hılligan dedi ki: "O, tefsîr ilminde zamanının bir tanesi olup, zamanındaki tefsîrlerden üstün olan büyük bir tefsîr yazdı. Onun, Peygamberlerin kıssalarını anlatan "Kitâb-ül-arâis" adında kıymetli bir eseri ile bundan başka daha birçok eserleri vardır."

Başlıca eserleri şunlardır.

1. Keşf ve Beyân: Büyük tefsîr kitabıdır. Bu eserinde, Abdullah İbn-i Abbâs'ın (r.anhüm) Resûl-i ekrem (aleyhisselâm) efendimizden bildirdiği birçok âyet-i kerîmenin tefsîrini nakletmektedir. (Abdullah bin Abbâs, bir tefsîr kitabı yazmadı. Kendisi, Server-i âlemin (aleyhisselâm) kıymetli sohbetlerine devam etmiş ve Eshâb-ı Kirâm arasında, en âlimlerden biri olarak tanınmış olduğundan, hadîs-i şerîfler için olduğu gibi, ba'zı âyet-i kerîmeler için de, beyanatta bulunmuştur. Bütün tefsîr âlimleri, bu yüksek beyanâtı alarak tefsîrlerini süslemişlerdir.)

Salebî'nin tefsîri, bir va'z kitabı mahiyetinde olup, içinde ibâdetlerin faziletlerini, sevâblarını bildiren haberler çoktur. Sevâbının çok olduğu, zayıf hadîslerle de bildirilen ibâdetler yapılabilir. Salebi tefsîrinde mevdû' hadîs (Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurmadıkları hâlde, O'na izafe edilen uydurma söz) yoktur. Mevdu' hadîs ile ibâdet yapılması haramdır, belki küfür olur. İslâm âlimleri; tefsîr, fıkıh, kelâm kitaplarına asla mevdu' hadîs almamışlardır.

2. Kitâb-ül-arâis fî kasâis-il-enbiyâ: Peygamberlerin kıssalarını anlatan çok kıymetli bir eserdir.

3. Er-Rebî'ül-müzekkirîn

Ebû İshâk-ı Sa'lebî'nin tefsîrinden seçmeler:

Salebî, Bekâra sûresi ikiyüzseksenaltıncı: "Ey Rabbimiz, bizden öncekilere yüklediğin musîbetler gibi bize ağır yük yükleme" meâlindeki âyetin tefsîrinde diyor ki:

Eyyûb aleyhisselâma, bu uzun belâ içerisinde, sana en zor ne geldi? diye sorduklarında: "Düşmanların serzenişi (başa kakması) herşeyden daha zordur" buyurdu. Bu konuda başka tefsîrlerde yazıyor: Yûsuf aleyhisselâmı, kardeşleri kuyuya attıkları zaman, kuyunun dibinde taş vardı. Mübârek dizi o taşa geldi O kadar canı yandı ki, kardeşlerinin cefasından ve babasının ayrılığından daha zor oldu Butün, gece, onun ağrısından inledi. Seher vakti olunca, Allahü teâlâ acısını durdurdu. Cebrâil aleyhisselâm gelip; "Ey Yûsuf! Rabbin sana selâm gönderiyor ve "Bu derin kuyunun dibinde, bu elem ve acı ile nasılsın?" diye soruyor" dedi. Bundan sonra Cebrâil aleyhisselâm: "Ey Yûsuf! duâ et, ne arzu ediyorsan dile, Rabbin Sana verecek" dedi. Ey Cebrâil, benim için sen duâ et dedi. Cebrâil aleyhisselâm onun için duâ etti ve o da âmin dedi. Sonra, ey Cebrâil, ben duâ edeyim, sen âmin söyle dedi. Ellerini kaldırıp, duâ etti. Ve Cebrâil (aleyhisselâm) âmin dedi. Yâ Rabbî, bu seher vaktinde bana şifâ gönderdiğin gibi, dünyânın sonuna kadar, bütün hastalara, seher vaktinde şifa gönder" dedi. Allahü teâlâ, duâsını kabûl buyurdu. Bunun için, bir hasta ne kadar hasta olsa da, seher vaktinde rahatlar. Bu, Yûsuf aleyhisselâmın duâsı bereketi iledir. Allahü teâlâ, Bekâra sûresi yüzellibeşinci âyet-i kerîmesinde meâlen, "Ey mü'minler! (İtaatkârı, asi olandan ayırd etmek için) sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve mahsûllerden yana eksiltmekle, and **olsun** imtihan edeceğiz. Ey Habîbim! Sabredenlere (lütuf ve ihsânlarımı) müjdele!" buyurmaktadır. Bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde; Salebi, imâm-ı Şafiî'den rivâyetle buyurdu ki: "Bu âyet-i kerîmedeki korku; Allah korkusu, açlık; Ramazân-ı şerîf orucu, mal noksanlığı; zekât ve sadaka vermek, can ise; hastalık, hayvan ve çocuğun ölmesidir. Sonra Bekâra sûresi yüzellialtıncı âyet-i kerîmesinde meâlen; "Sabr edenler, o kimselerdir ki, kendilerine bir belâ geldiği zaman teslimiyet göstererek: Biz Allahın kuluyuz ve (öldükten sonra da) yine O'na döneceğiz derler" buyuruyor.

Salebi buyurdu ki: "Takvâ şudur ki; içinde, ya'nî kalbinde bulunan niyet ve ahlâkın hepsi öyle olmalıdır ki, bunları bir tabağa koyup, pazara götürsen, içlerinde senin yüzünü kızartacak, seni utandıracak bir şey bulunmasın."

İhlâssız amel, ibâdet kabûl edilmez. Nitekim Resûlullah efendimiz, Ebû Hüreyre'nin (radıyallahü anh) rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîfte buyurdu ki: "Kıyâmet günü, kendisine dünyâda mal verilmiş olan bir kimse getirilir. Kendisine, sana mal vermiştim, ne yaptın? denir. İnfâk ettim, sadaka verdim, ama niyetim, insanların beni cömert ve civanmerd sanmaları idi. Böylece gösterişte bulundum. İnsanlar benim için cömert ve ne iyi insan dediler, der. Bugün sana onların hiç birinin faydası var mı, buyurulur. Bir başkasını getirirler. Yiğit, gözüpek, birisidir. Kendisine, seni yiğit, kahraman yapmadım mı? buyurulur. Evet der. Ne yaptın? buyurulur. Harb ettim, canımı tehlikeye attım. Kanım aktı. Bununla beraber bana yiğit denmesini istedim, der. Sonra kendisine, onların demesi seni azaptan menedemez sözlerinin sana faydası olmaz buyurulur. Sonra bir başkasını getirirler. Allahü teâlâ ona ilim vermiştir. Sana verilen ilmi ne yaptın? denir, öğrendim ve başkalarına öğrettim der. Sen ilmi, bana âlim desinler diye öğrendin ve öğrettin, o ilimden sana ne fayda var? denir. Ya'nî hepinizin maksadı riya, gösteriş, desinler ve bizden iyilikle konuşsunlar idi. Dünyâda maksadlarınıza kavuştunuz. Bugün ise size faydaları olmaz. Sonra Allahü teâlânın bunları Cehennem tarafına götürün emri gelir. Azap melekleri onları Cehennem tarafına, çekerler."

Salebi tefsîrinde, müfessirlerin şahı Abdullah bin Abbâs (r.anhümâ) Resûlullahtan (aleyhisselâm)

şöyle bildirir. Buyurdu ki: “Kıyâmet günü, bir münâdî, bütün Arasattakilerin duyabileceği bir sesle seslenir ve insanlar için; ibâdet edenler neredesiniz, kalkınız, kim için amel ettiyseniz, karşılıklarını onlardan alınız. Ben ki, Allahım, ameli, dünyâ ve dünyâ ehli ile karışmış olanların amelini kabûl etmem der.”

Karz-ı hasen; Allah rızâsı için, hiçbir dünyâ karşılığı beklemeksizin, ihtiyâç Sahiplerine borç vermektir. Bekâra sûresi ikiyüzkırbeşinci “Allahü teâlâya, ihlâsla karz-ı hasen verecek kimdir? (Ya’nî, başa kakmadan muhtaç kullara kim sadaka verecek?” meâlindeki âyet-i kerîmesinin tefsîrinde Salebi diyor ki: Karz-ı hasen, helâl maldan verilen sadakadır. Ya’nî, helâl maldan infakla, Allahü teâlâya tâat eden kimdir? Bir kavil de şöyledir: Karz-ı hasen; sadaka verirken başa kakmamak ve eziyet etmemek, insanlar arasında söylememek, şunu verdim, şu kadar verdim, sen bana teşekkür bile etmedin dememektir. Çünkü bu ezadır. Allah için verilene, Allahü teâlâ karşılığını verecektir.

Bu âyet-i kerîme, Allahü teâlâ tarafından kullarına karz vermek husûsunda teşvik ve tergîbdir (isteklendirmedir). Ebû Ümâme Bâhili (radıyallahü anh), Resûlullahın (aleyhisselâm) şöyle buyurduğunu bildirir “Cennet kapısının üzerinde, karzın (borç vermenin) onsekiz, sadakanın on sevâbı vardır diye **yazılı** olduğunu gördüm. Cebrâil aleyhisselâma, borç vermenin sevâbının niçin daha çok olduğunu sordum. Cebrâil aleyhisselâm, borcu, muhtaç olmayan istemez, fakat sadaka çoğu zaman ehli olmayana verilir, dedi.” İbn-i Abbâs ve Ebû Hüreyre (r.anhüm), bildirdiler. Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Müslüman kardeşine borç verenin, verdiği borcun her dirhemine, gümüşüne karşılık, amel defterine Uhud, Seb’în ve Tûr-i Sina dağları ağırlığınca sevâb yazılır.” Ebû Dahdâh’ın kıssasını, Ebû Ümâme Bâhilî ve Zeyd bin Eslem bildirirler. Şöyle rivâyet ederler Yukarıdaki karz âyet-i kerîmesi gelince, Ebû Dahdah (radıyallahü anh), Resûlullaha gelip “Yâ Resûlallah, babam ve anam sana fedâ olsun! Allahü teâlâ, bizden karz (borç) istiyor, halbuki O’nun, borca ihtiyâcı yoktur” dedi. Resûlullah da (aleyhisselâm) “Allahü teâlâ, bununla sizi Cennete sokmak istiyor” buyurdu. “Eğer ben Rabbime borç verirsem, ya’nî O’nun rızâsı için sadaka verirsem, bunun karşılığının Cennette bana verileceğini üzerinize alır mısınız?” dedikte, Resûlullah (aleyhisselâm): “Evet, sadakayı tasadduk eden herkese, karşılığı Cennette verilir” buyurdu. Ebû Dahdah, “Hanımım Ümm-i Dahdah benimle olur mu?” dedi. “Olur” buyurdu. “Oğlum Dahdah da benimle olur mu?” dedi. “Olur”buyurdu. “Yâ Resûlallah! Mübârek elini bana ver” dedi. Resûlullah elini uzattı. Elini tutup: Benim iki hurma bahçem vardır. Biri aşağıda, diğeri yukarıdadır. Allahü teâlâya yemîn ederim ki, bu iki bahçeden başka bir şeye mâlik değilim. Her iki bahçeyi de Rabbime karz (borç) verdim” dedi. Resûlullah (aleyhisselâm) “Bahçenin birini Allah için ver, birini çoluk çocuğun için sen sakla” buyurdu. Ebû Dahdah, “Yâ Resûlallah, şâhid ol ki, iyi olan bahçemi Rabbime borç verdim. Etrafı duvarla çevrilidir, içinde altıyüz hurma ağacı vardır” dedi. Resûlullah (aleyhisselâm): “Allahü teâlâ, buna karşılık, sana Cenneti versin” buyurdu. Sonra Ebû Dahdâh o bahçeye gitti. Hanımı Ümm-i Dahdâh’ın yanına vardı. Çocukları da orada idiler. Hurma ağaçlarının etrâfında dolaşıyorlardı. “Bu bahçeden çıkın, ben bunu Rabbime borç verdim” dedi. Ümm-i Dahdâh, “Kârlısın, Allahü teâlâ satışını bereketli eylesin!” dedi. Sonra Ümm-i Dahdâh, çocuklarının yanına gidip, ağızlarındaki yemekte oldukları hurmaları, ağızlarından çıkardı. Kucaklarında, ceplerinde olanları da bıraktırdı ve diğer bahçeye gittiler.

Kâ’be-i muazzamanın ilk defa bina edilmesi hakkında Sa’lebî, Keşf ve Beyân tefsîrinde şöyle yazıyor “Allahü teâlâ, Kâ’benin yerini, yeryüzünden ikibin yıl önce yarattı. Serâb üzerinde köpük gibi oldu. Sonra onun altına yeryüzünü yaydı. Âdem (aleyhisselâm), Cennetten dünyâya indirilince, meleklerin seslerini ve tesbihlerini işitemez olmuştu. Bu hâlinden

üzülerek Allahü teâlâya yakardı. Allahü teâlâ, Cennet yakutlarından eve benzer bir yakut gönderdi. Bunda, yeşil zümrüdden iki kapı vardı. Birisi doğu, birisi batı tarafında idi. İçinde Cennet kandilleri vardı. Bu, bugün Kâ'be'nin bulunduğu yere indirildi. Allahü teâlâ: Ey Adem, senin için bir hâne gönderdim. Arşın etrâfını tavaf ettiğin gibi, bunun etrâfını tavaf eyle. Arşın çevresinde namaz kıldığın gibi, bunun etrâfında namaz kıl!" buyurdu. Hacer-ül-esvedi de gönderdi. Bu taş beyaz idi. Câhiliye zamanında, hayızlı kadınların ve günah işleyenlerin dokunmasıyla siyah oldu ve ismi "Hacer-ül-esved=Siyah taş" oldu. Böylece Âdem (aleyhisselâm) Hindistan'dan Mekke'ye doğru yola çıktı. Bir melek, onu Kâ'be'ye götürmek için rehberlik etti. Âdem (aleyhisselâm) nereye bastıysa, orası ma'mûr oldu. Nihâyet Mekke'ye geldi ve bu hâneyi ziyâret eyledi. Menâsikini (hac ziyâretini) yerine getirdi. Bitirince, melekler yanına gelip: "Ey Âdem, haccın kabûl oldu. Biz ki melekleriz, senden iki bin yıl önce, biz bu hâneyi ziyâret ederdik" dediler.

Salebi tefsîrinde, İbrâhim aleyhisselâmın oğlu İsmâil'i (aleyhisselâm) Mekke-i mükerremeye getirip bırakmasını şöyle anlatıyor Saîd bin Cübeyr, Abdullah İbni Abbâs'dan (r.anhüm) rivâyet ederek bildirdi. Abdullah bin Abbâs Buyurdu ki: "İbrâhim (aleyhisselâm), Nemrud'un ateşinden kurtulduktan sonra, Bâbil'den ayrılıp hanımı Sâre ile Mısır'a gitti. Firavun, Sâre'ye musallat olmak istedi. Firavun'un elleri ve ayakları kuruyarak yere düştü. Firavun bu mu'cize üzerine, Sâre'ye musallat olmaktan vazgeçip, câriyesi Hâcer'i ona verdi. Hazreti İbrâhim, Filistin'e döndü. İlk hanımı Sâre'nin çocuğu olmadığından, Hâcer ile evlendi. Hâcer'den İsmâil (aleyhisselâm) dünyâya geldi. Allahü teâlânın emriyle, İsmâil (aleyhisselâm) ile annesini, Hicaz'a getirdi. Mekke şehrinin Seniyye mevkiinde konakladılar. Issız bir çöl olan bu beldede, mu'cizeyle Zemzem suyu çıktı. Mekke'nin yanında konaklayan Cürhüm kabilesi Zemzem suyunu görünce, Hâcer'den izin alarak oraya yerleştiler, İsmâil (aleyhisselâm) büyüyünce, Cürhüm kabilesinden bir kız isteyip evlendi. Hâcer vefât etti. İbrâhim (aleyhisselâm) oğlu İsmâil'i (aleyhisselâm) ve hanımı Hâcer'i çok özlediğinden, Mekke'ye gitmek için, ilk hanımı Hazreti Sâre'den izin istedi. Hazreti Sâre de binekten inmemek şartıyla İbrâhim'e (aleyhisselâm) izin verdi. İbrâhim (aleyhisselâm) oraya gelince, Hâcer'i vefât etmiş buldu, İsmâil'in (aleyhisselâm) evine gitti. Oğlu İsmâil'in (aleyhisselâm) hanımına "Kocan nerededir?" buyurdu. "Burada yok, ava gitti" dedi. İsmâil (aleyhisselâm) avlanmak için Harem'den dışarı çıkmıştı, İbrâhim (aleyhisselâm) gelinine, "Yanında bana ikram edecek yiyecek ve içecek var mı?" buyurdu. "Yanımda hiç yiyecek yok ve burada hiç kimsenin yiyeceği yoktur" dedi. "Kocan gelince; ona selâm söyle ve de ki, kapısının eşiğini değiştirsin!" İbrâhim (aleyhisselâm) bunu söyledi ve gitti, İsmâil (aleyhisselâm) geri gelince, babasının kokusunu duydu ve hanımına, "Buraya kimse geldi mi?" diye sordu. "Evet, bir ihtiyâr geldi Şöyle şöyle sıfatlarda idi" deyip, hafife alarak anlatmıştı, İsmâil (aleyhisselâm), "O ihtiyâr sana ne dedi?" buyurdu. Bana, "Kocana benden selâm söyle ve de ki kapısının eşiğini değiştirsin!" dedi. İsmâil (a s.) bu sözü duyunca, derhal onu boşadı ve başka bir hanım aldı. İbrâhim (aleyhisselâm) Allahü teâlânın dilediği zaman kadar durup, sonra hanımı Sâre hâtuna gitti, İsmâil'i (aleyhisselâm) tekrar görmek için izin istedi. O da, bineğinden inmemesini şart koşarak izin verdi. İbrâhim (aleyhisselâm) geldi. İsmâil'in (aleyhisselâm) kapısına vardı. Hanımından, kocasının nerede olduğunu sordu. "Ava gitti, şimdi gelme zamanıdır. Şimdi insâallah geliyordur. Ey büyük efendi, hayvandan ininiz; Allah size rahmet eylesin!" dedi. İbrâhim (aleyhisselâm) "Yanında yiyecek var mıdır?" buyurdu. "Evet, var!" deyip, hemen süt.ve et ikram etti. İbrâhim (aleyhisselâm) ona bereketle duâ eyledi. Eğer o gün, ekmek, buğday, arpa veya hurma ikram etmiş olsaydı, Mekke topraklarının çoğu, buğday, arpa veya hurma ile dolu olurdu, İsmâil'in hanımı, "Efendim, inin de, başınızı yıkayayım" dedi. İbrâhim (aleyhisselâm) inmedi ve bineğini, bugün makam denen yere sürdü ve sağ ayağını onun üzerine koydu, ayağının izi orada kaldı ve sol

ayağını üzengide tuttu, İsmâil'in (aleyhisselâm) hanımı, başının sağ tarafını yıkadı. Sonra sağ ayağını çekip, sol ayağını makam üzerine koydu. Taş üzerinde ayağının izi kaldı, İbrâhim'in (aleyhisselâm) makamı burasıdır. Sonra İsmâil'in (aleyhisselâm) hanımı, başının sol tarafını yıkadı, İbrâhim (aleyhisselâm) ayrılıp dönerken: "Kocan geldiğinde, ona benden selâm söylersin ve kapısının eşiğine sahip olsun, onu değiştirmesin!", buyurdu. İsmâil (aleyhisselâm) avdan dönünce, babasının kokusunu aldı ve hanımına, "Bugün sana kimse uğradı mı?" diye sordu. "Evet, bir ihtiyâr zât geldi. Yüzü bütün insanların yüzünden güzeldi. Güzel koku saçıyordu. Kimsede öyle koku yoktu" dedi ve ondan dinlediklerini anlattı. İsmâil (aleyhisselâm) "Ey hanım, iyice bilesin ki, o benim babam İbrâhim (aleyhisselâm)idi" buyurdu.

(Enes bin Mâlik (radıyallahü anh) diyor ki: İbrâhim (aleyhisselâm) makamında, iki mübârek ayak izini gördüm. Ayaklarının parmakları ve topuk izleri belli idi. İnsanların çok dokunmasından, taban izleri belli olmaz olmuştu. Nâfi' bin Şeybe buyurdu ki: "Makamın yanında Abdullah bin Amr İbni As'dan (radıyallahü anh) işittim. Üç defa şahitlik etti ve buyurdu. Allahü teâlâ şâhiddir ki, Resûlullahtan işittim. Buyurdu ki: "Rükn ve makam, Cennet yakutlarından iki yakutlardır. Allahü teâlâ, ikisinin de nûrunu giderdi. Eğer nûrlarını gidermeseydi, elbette, bütün dünyâyı aydınlatırlardı."

Salebî tefsîrinde, Kâ'be'nin İbrâhim (aleyhisselâm) ile oğlu İsmâil (aleyhisselâm) tarafından bina edilmesi hakkında şunları yazmaktadır Abdullah İbni Abbâs (r.anhümâ) diyor ki: Âdem aleyhisselâm, Hindistan'dan kırk kere yaya olarak Mekke'ye gelip, bu hâneyi ziyâret eyledi. İşte Kâ'be'nin ilk hâli böyle olmuştur. Nûh aleyhisselâmın tûfânına kadar böyle devam etti. Tufan olacağı zaman, Allahü teâlâ meleklere emr edip, onu dördüncü kat göğe götürdüler. Beyt-ül-ma'mûr, o olup, meleklerin kıblesi ve ibâdet yerleridir. Hergün yetmiş bin melek ona girer ve kıyâmete kadar onlara bir daha sıra gelmez. Allahü teâlâ Cebrâil aleyhisselâma, Hacer-ül-esvedi Ebû Kabîs dağında saklamasını ve tufandan sâlim kalmasını emretti. Böylece Kâ'be'nin yeri Nûh'dan (aleyhisselâm) İbrâhim (aleyhisselâm) zamanına kadar boş durdu. İsmâil ve İshâk'ın dünyâya gelişlerinden sonra, Allahü teâlâ İbrâhim'e (aleyhisselâm) Hac sûresi 26. âyet-i kerîmesinde Kâ'beyi bina etmeyi emir edip: "Ey İbrâhim, benim için bir ev yap, içinde bana ibâdet ve zikretsinler" buyurdu. İbrâhim (aleyhisselâm) nereye binâ edeceğini bilmiyordu. Allahü teâlâdan nereye bina edeceğini bildirmesini diledi. Allahü teâlâ, Hucûc isminde bir rüzgâr çıkardı. Rüzgâr, Kâ'be'nin etrâfına geldi ve Nûh tufanından önceki hududunu işâret eyledi. Ama müfessirlerin şahı Abdullah bin Abbâs (radıyallahü anh) diyor ki, Allahü teâlâ, Kâ'be ölçüsünde bir bulut gönderdi. Bulut gider, İbrâhim aleyhisselâm da, onun gölgesinde giderdi. Mekke'ye kadar geldi. Kâ'be binasının olduğu yerde durdu ve: "Ey İbrâhim, benim ölçümde bina yap. Büyük veya küçük olmasın" dedi. İbrâhim aleyhisselâm da o büyüklükte bir bina yaptı.

Sa'lebi tefsîrinde, Asmî'den bildiriyor. Buyurdu ki: Arefe günü Arafatta vakfede bir köylü gördüm. "Yâ Rabbî! Sana hayranım her lügatta konuşan diller sana söylüyor, Hepsi ihtiyâçlarını senden istiyor. Benim senden isteğim; belâ zamanında, insanların beni unuttuğu zaman, senin beni hatırlamandır" diyordu.

Salebi tefsîrinde, Bekâra sûresinde meâlen: "Namazı gereği gibi kılın, zekatı verin ve hayır işlerden nefsleriniz için önden her ne gönderirseniz, Allah katında onun sevâbını bulursunuz. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızı görücü ve karşılığını vericidir." buyurulan 110. âyet-i kerîmenin tefsîrinde diyor ki: Resûlullah (aleyhisselâm) gözünün nûru ve ciğer paresi Fâtıma-tüz-Zehrâ (radıyallahü anha) vefât edince, cenâzesini Emîr-ül-mü'minîn Ali, Hasen, Hüseyn ve Ebû Zer Gıfârî (r.anhüm) gece vakti

dışarı çıkarıp defn ettiler ve geri döndüler. O gece Ali (radıyallahü anh) şu beyitleri söyledi:

Her birleşen dostların bir ayrılığı vardır,
Birleşip ayrılmayan bu dünyâda çok azdır;

Birbiri arkasından dostlarından ayrılmak,
Gösterir beraberlik, dostluk bâki değildir.

Sabah olunca Emîr-ül-mü'minîn Ali (radıyallahü anh) kabristana geldi ve: "Ey mezarlık halkı, Allahü teâlânın selâmı, üzerinize olsun! Mallarınız taksim edildi, evlerinize başkaları oturdu, hanımlarınız başkaları ile evlendi. Bizden size haber bunlardır. Sizden, bize ne haberler vardır?" buyurdu. Gizli bir ses duydu: "Ve aleykesselâm ey Ali (radıyallahü anh) yediklerimiz bize kâr kaldı. Âhırete gönderdiklerimizi bulduk, vârislere bıraktıklarımızı ziyan eyledik" dedi.

Sahîh-i Müslim'deki bir hadîs-i şerîfte: "Ey Âdemoğlu, benim malım, benim malım dersin. Senin malından senin olan, yiyerek yok ettiğin, giyerek eskittiğin, yahut Allah yolunda verip âhıret için ayırdığındır" buyuruldu. Ya'nî yediğin yok oldu, giydiğin eskidi, âhırete yolladığın sana kaldı. Malını seviyorsan, düşmana niçin bırakıyorsun. Sevdiğini kendinden ayırma! Beraberinde götür, başkasına bırakma. Hepsini veremiyorsan, kendini de bir vâris yerine koy ve bir hisseyi de kendinle âhırete götür. Bunu da yapmazsan, bari farz olan zekâtını ver de, azâbda kalma.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu'cem-ül-müellifîn cild-2, sh. 60

2) Tabakât-ül-müfessirîn (Dâvûdî) cild-1, sh. 65

3) El-Bidâye ven-nihâye cild-12, sh. 40

4) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 230

5) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-4, sh. 58

6) Tabakât-ül-müfessirîn (Süyûtî) sh. 5

7) Miftâh-üs-se'âde' cild-2, sh. 67

8) Vefeyât-ül-a'yân cild-1 sh. 79

9) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 370, 1062

10) Rıyâd-ün-nâsıhîn sh. 121

11) Keşf ve beyân (Süleymâniye Kütüphânesi Yozgat Bölümü 94 - a-b)